

Verzen lezen, een handreiking bij Weersomstuit en 80 andere klimaatgedichten

onder redactie van Ria Borkent en Alfred Valstar

ISBN 978-94-92994-50-9

uitgeverij Anderszins (www.uitgeverijanderszins.nl)

door dichter/predikant **Robert Roth** (rrroth65@solcon.nl)

m.m.v. Jeroen Sytsma, bioloog en predikant in Zwolle

Beeldverhalen

Dichters zijn fotografen, het zijn muzikanten, koks. Hun verzen geven je beelden, ritme en geluid, ze laten je proeven en ruiken. Als lezer word je een beleving ingetrokken.

Verzen roepen een beeld op. Cynisme, hoop, teleurstelling, confrontatie, verlangen, respect, godsbeeld, van alles wordt erbij geleverd en aan jou overgeleverd. Om er in rond te dwalen. Verzen maken iets los in ons, een begin van je eigen verhaal, een eigen vers wellicht.

Wat laat het vers je zien, proeven, ruiken.

Wat laat het vers je voelen.

Wat roept het vers op.

Wat wordt mijn verhaal.

Zintuigen

Alle verzen verhouden zich met het overkoepelende thema 'klimaat'. Onder vier verschillende sub-thema's: weer, natuur, vervuiling en licht. Het gaat dus om de wereld om je heen, doorgaans buitenshuis. Het allerleukst is als je je door een vers mee naar buiten laat nemen, naar een plek die lijkt op de scene die een dichter beschrijft. Als de zon schijnt, maar net zo goed als het regent of waait. Als het donker is of licht, als het dag is of nacht. Al je zintuigen, tasten en voelen, ruiken, horen en smaak worden uitgenodigd om mee te doen. Hoe meer je ze gebruikt, hoe dichterbij de verzen op je huid komen. Of misschien wel er onder. De zinnen van de gedichten doen een beroep op je zintuigen.

Verbinden met de aarde

Verbinden met de aarde, dat is wat in de aandacht voor het klimaat steeds van ons wordt gevraagd. We staan als mensen niet tegenover de aarde, we zijn de aarde. Dat weten we, omdat we weten wat sterven met ons doet (lees: *Wat de regenworm betreft* van Liesbeth

Goedbloed). Zoiets staat in de bijbel ook. In Genesis 2 lees je erover. God maakte de aarde en de hemel. De materie die God voor alles gebruikt is stof en aarde. Voor planten, dieren en mensen. Mensen zijn de aarde. Wat zou dat kunnen betekenen voor onze omgang met de schepping? Nu, op dit moment dat je leeft (lees: *Een laatste zucht* van Rikke Vet).

Verbinden met de aarde, dat is in relatie leven met de aarde. Zo zijn mensen bedoeld, om in relatie te leven met mensen, dieren en planten, grond. Geregeld denken mensen: na mij de zondvloed. Ik leef mijn leven, ik kan de problemen met de aarde zelf niet oplossen. Daar zit waarheid in, klimaatproblemen zijn te groot voor een enkeling om op te lossen. Toch is in het christendom een ander geluid te horen. In 2 Korintiërs 5:17 zegt Paulus: 'In Christus ben je een nieuwe schepping. Het oude is voorbij, het nieuwe is gekomen.' Als mensen voor Jezus gaan leven beginnen ze, als het goed is, opnieuw. Nu. Niet pas in de hemel. Het zijn geen fatalisten ('want deze aarde gaat voorbij'), maar mensen die zich vandaag nieuw verbinden met God, elkaar, de dieren, de planten, de aarde. Hun hoop op een nieuwe aarde en hemel maakt dat ze vandaag daden van hoop verrichten. Klein, groot, wat ook maar. Het heeft niet altijd veel om het lijf. En ze zien in initiatieven die zichzelf niet begonnen zijn een aansporing om mee te doen. Zo hielpen ze mee met de oprichting van Extinction Rebellion Nederland, waarbij gezegd moet worden dat deze activisten al in Engeland verbonden waren met de actiegroep Christian Climate action. Hoop laten sterven met een stervend klimaat, dat is echt het einde van de wereld. Hoopvolle daden doen, waar zie jij dat jezelf doen?

Verbinden met de aarde is zelf vrucht van de aarde zijn. Het is opmerkelijk dat in de christelijke traditie in beelden gesproken worden, die ons onderdeel maken van de schepping. Nieuwe schepping zijn, zoals hierboven genoemd, wordt ook wel 'vrucht van de Geest' genoemd. Een liefdesvrucht is het. Ze bestaat uit verschillende smaken: vreugde en vrede, geduld, vriendelijkheid en goedheid, geloof, zachtmoedigheid en zelfbeheersing. Ze staan genoemd in Galaten 5:22-23. Wat denk je, is uitbuiting dan nog iets dat kan voortbestaan? Waar kun jij/moet jij je leven op dat punt aanpassen? Waar kun je/moet je winnen in je verbinding met de aarde, aan vreugde en vrede, geduld, vriendelijkheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid en zelfbeheersing?

Handvatten voor een avond poëzie en klimaat

1. Vervuiling

Dat de aarde vervuult is een gegeven. Vuilnisbelten, verontreiniging van de zeeën met plastics, lozen van vuile afvalstoffen in bossen en rivieren, brandstofgassen (vliegtuig, auto) die de lucht verontreinigen, ze zijn er een voorbeeld van. Een probleem bij vervuiling van de schepping is dat er sprake is van ervaren onmacht. Het is zo wereldwijd, wat kan ik eraan doen? Ik kan mijn auto niet wegdoen (kleine kinderen, werk,

wonen op het platteland, vrijheid). Schuld belijden kan worden ervaren als hypocriet. Morgen moet je gewoon weer naar je werk!

- Wat betekent verantwoordelijkheid nemen hierin voor jou?
- Hoe ben je oorzaak, slachtoffer of misschien beide?
- Vertel elkaar hoe jij de aarde vervuilt.
- Vertel elkaar hoe jij vervuiling tegengaat.
- Kiezen uit twee kwaden, ken je dat als het gaat om zorgen voor het klimaat? Bijvoorbeeld: een goedkoop shirt kopen (in China gemaakt en verscheept naar Nederland) en een donatie overhouden voor boomaanplant in de buurt, of een duur shirt kopen (in eigen land gemaakt en geen geld overhouden voor een donatie).
- Lees samen: *Natuurlijke historie* van Menno ter Beek en *Elders* van Greetje Kruidhof.
Wat leveren deze verzen je op aan inzicht, gevoel, vragen?
- Breng eens een rangorde aan in de volgende begrippen: schuld, verzet, onmacht, vrijheid, goed bezig, belachelijk, interessant.
- Schrijf met elkaar een schuldbelijdenis die over jullie aandeel in vervuiling van de schepping gaat. Vraag aan je gemeente of je er in een samenkomst aandacht voor mag vragen, doe eerlijk verslag. Laat voor je bidden in de samenkomst.
- T-Rex spreekt VN toe: <https://youtu.be/OjJDXAvVQr0>.
- Lees de verzen over Vervuiling.

Ter overweging:

Lees Genesis 1,6-7

‘God zei: ‘Laat er midden in het water een gewelf komen dat de watermassa’s van elkaar scheidt.’ God maakte het gewelf en scheidde het water onder het gewelf van het water erboven. Zo gebeurde het.’

Hier lees je over de schepping van het klimaat. Het gewelf, de koepel is de dampkring. Zo ontstond klimaat. De dampkring bestaat uit verschillende lagen. De schil die het klimaat bepaalt is maar 10 kilometer dik, vergeleken met de aarde. Om het in verhoudingen te zien: de dikte van de huid van een mens is te vergelijken met de dikte van de dampkring.

Lees Spreuken 31,8-9

‘Spreek voor hen die weerloos zijn, bescherm het recht van de vertrapten. Spreek, oordeel rechtvaardig, geef de armen en behoeftigen hun recht.’

Vandaag wordt de natuur wel als persoon opgevoerd. Om zo de rechten van de natuur als rechtspersoon te kunnen beschermen. In de bijbel is dat heel normaal, de natuur als persoon. Maar het heeft geen eigen stem dan degene die voor haar opstaat.

Hoe spreken deze verzen tot jou en jouw verantwoordelijkheid?

2. Weer

Nodig een weerman/-vrouw uit en laat hem/haar vertellen over weersontwikkelingen in de afgelopen decennia.

- Hou een maand een dagboek bij over het weer. Welk weertype is het, wat gebeurt er in je tuin?
- Probeer in deze maand eens iets te lezen (artikelen) of te bekijken (tv en/of Netflix) over weersontwikkelingen en de invloed op de schepping.
- Kom opnieuw samen en vertel wat deze maand je brengt.
- Wat zeg je in je gebeden tegen God?
- Temperatuurontwikkeling vanaf 1900: https://www.hesychia.net/wp-content/uploads/2019/09/Klimaatstreepjescode_DeBilt_met_grafiek-768x330.png.
- Weersverwachting 2050 op postcode: <https://klimaat.esri.nl/>.
- Lees de verzen over Weer.

Ter overweging:

Lees Deuteronomium 22,6-7

‘Als u onderweg toevallig een vogelnest vindt in een boom of op de grond, een nest waarin een vogel op haar jongen of haar eieren zit, dan moet u het moederdier zelf ontzien als u het nest mocht uithalen. De jongen mag u meenemen, maar de moeder moet u in elk geval laten gaan. Dan zal het u goed gaan, een lang leven zal u beschoren zijn.’

3. Natuur

Verzamel alle gemeenteleden die direct met natuur werken. Boswachters, biologen, verplegers, dokters, werkers bij oliemaatschappijen, tuinders en tuiniers (misschien wel bijna iedereen).

Organiseer een luisterevent, waarbij onder andere deze vragen aan bod komen:

- Wat is je opvatting over natuurproblemen vandaag?
- Hoe werk je met je opvatting?
- Als er verschil zit tussen willen en doen, wat is dan de onderliggende vraag?
- Wat zijn belangen die mee (moeten) wegen bij je opvatting?
- Breng alle belangen (niet de oplossingen!) overzichtelijk in kaart.

- Oefen (in groepen) in het bespreken van oplossingen die je samen goed vindt, waarbij belangen van alle deelnemers worden gewogen. Merk je wat er gebeurt met de mensen van je groep, als je samen tot een oplossing komt?
- Klimaateffectatlas 2050: <https://www.klimaateffectatlas.nl/nl/>.
- Lees de verzen over Natuur.

Ter overweging:

Lees het Jozef-verhaal (Genesis 37 en verder)

Toen was er een klimaatcrisis, voorzover de mensen dat in die tijd konden overzien. Je leest over mensen die zich voorbereiden op een ramp. Een verhaal over overvloed, over planning, over schaarste. Overweeg deze geschiedenis met het oog op de tijd van vandaag.

4. Licht

- Ga op zoek naar hoopvolle verhalen. Er gebeurt al veel!
- Neem er een maand de tijd voor, attendeer elkaar op hoopvolle initiatieven en ideeën.
- Kom opnieuw samen, deel, verwonder je, welk initiatief inspireert je tot nieuwe daden, dank God voor hoop.
- Lees de verzen over Licht.

Ter overweging:

Lees Psalm 104. Proef de taal van de verwondering, de verbondenheid met alles wat is geschapen. Wat gebeurt er bij jezelf bij de lezing van deze psalm?

Lees Hebreëën 11,1

‘Geloof is de zekerheid dat alles waarop we hopen werkelijkheid wordt, het overtuigt ons van de waarheid van wat we niet zien.’

Hopen is niet gelijk aan slagen. Het is niet hetzelfde als succes hebben. Dan is de hoop vervuld en voorbij. Hopen is een werkelijkheid te midden van alles wat mislukt. Een werkelijkheid die niet onzeker is, maar zeker. Waarop we hopen, wordt werkelijkheid. Juist als je het niet ziet, hoop je met een zekere verwachting. Fatalisme ligt op de loer, onmacht houdt ons weg om in ons eigen leven stappen te maken die getuigen van hoop. Gewoon, omdat ze goed zijn om te maken, omdat ze getuigen van onze hoop. Gods belofte van een nieuwe aarde en hemel als vernieuwing van de aarde en hemel van vandaag, mag ons leven tekenen, hoopvol tekenen. Hoe ziet dat kleine er bij jou uit? Wat maakt hoop in je los?

5. Woorden

Verzamel met een groepje mensen woorden uit de Nederlandse taal, die laten zien dat mensen de natuur als vijand zijn gaan zien. Voorbeelden: waterwolf (zoek maar op wat het is), het 'oprukken' van de woestijn, 'Luctor et emergo', inpolderen, onkruid.

- Wat doet taal met ons idee over wat natuur is?

6. Andere ideeën

Bij de ideeën die we voor ontmoetingen in de gemeente hebben ontwikkeld, is er ook het nodige te noemen dat al is gemaakt. We wijzen je op de website van de christelijke organisatie A Rocha: <https://www.arocha.nl/nl/over-a-rocha/>. Onder het lemma 'ons aanbod' is er voor kinderen, volwassenen, kerken en professionals van alles aan ideeën te vinden om met het thema schepping en klimaat aan de slag te gaan.

Daarbij kun je ook gebruik maken van liederen die over het klimaat zijn gemaakt. Ik noem de bundel van Ria Borkent, *Een vogel is er thuis*. Gebeden en liederen in de bundel *Klimaatbrevier* van René van Loenen. Ik noem een paar liederen van mezelf: Heer, wees nabij, de aarde heeft gebeefd (<https://robertrothblog.wordpress.com/heer-wees-nabij-de-aarde-heeft-gebeefd/>); U zegent, Heer, het regent (<https://robertrothblog.wordpress.com/u-zegent-heer-het-regent/>); Geef regen, Heer, geef regen (<https://robertrothblog.wordpress.com/geef-regen-heer-geef-regen/>).